

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING
PEDAGOGIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI
TA'LIM MUHITINING IMKONIYATLARI**

Muxamadaliyeva Madinabonu Bohodirjon qizi

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchi

mukhamadaliyevamadina@gmail.com

***Annotatsiya:** Maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik tayyorgarligini rivojlantirishda raqamli ta'lim muhitining nazariy va amaliy imkoniyatlari tahlil qilingan. Raqamli transformatsiya sharoitida pedagogik ta'lim mazmunining yangilanishi, bo'lajak o'qituvchilarda raqamli kompetensiyalarni shakllantirish zarurati hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik tayyorgarlikni rivojlantirishdagi o'rni ochib berilgan. Shuningdek, raqamli ta'lim muhitining motivatsion, kognitiv, faoliyatli va refleksiv komponentlarni rivojlantirishga ta'siri yoritilgan.*

***Kalit so'zlar:** raqamli ta'lim muhiti, pedagogik tayyorgarlik, kasbiy kompetentlik, raqamli kompetensiya, innovatsion texnologiyalar, elektron ta'lim resurslari, refleksiya.*

Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimi rivojlanishining asosiy tendensiyalaridan biri raqamlashtirish jarayoni hisoblanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada pedagogik faoliyatni tashkil



etishning yangi yondashuvlari shakllanib, ta'lim subyektlarining o'zaro hamkorligi yangi bosqichga ko'tarilmoqda¹.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'limni raqamlashtirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, elektron ta'lim resurslarini keng joriy etish hamda pedagoglarning raqamli kompetentligini rivojlantirish bo'yicha muhim vazifalar belgilangan².

Mazkur vazifalarni amalga oshirishda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik tayyorgarligini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki boshlang'ich ta'lim bosqichida faoliyat yurituvchi pedagog nafaqat fan asoslarini o'rgatishi, balki o'quvchilarda axborot madaniyati va raqamli savodxonlikni shakllantirishga ham xizmat qilishi zarur.

Pedagogik tayyorgarlik pedagogning kasbiy faoliyatni samarali tashkil etishiga xizmat qiluvchi bilimlar, ko'nikmalar, kompetensiyalar va shaxsiy sifatlar majmui sifatida talqin qilinadi³. Ilmiy manbalarda pedagogik tayyorgarlikning quyidagi tarkibiy komponentlari ajratib ko'rsatiladi:

- motivatsion komponent;
- kognitiv komponent;
- operatsion-faoliyatli komponent;
- kommunikativ komponent;
- reflektiv komponent.

¹ Tolipov O', Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot*. – Toshkent: Fan, 2021. – B. 27.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni.

³ Muslimov N.A. *Kasbiy kompetentlik nazariyasi*. – Toshkent: Fan, 2019. – B. 61.

Motivatsion komponent talabning pedagogik kasbga bo'lgan qiziqishi va ijobiy munosabatini ifodalaydi. Kognitiv komponent kasbiy bilimlar tizimini qamrab olsa, operatsion-faoliyatli komponent pedagogik faoliyatni amalga oshirish ko'nikmalarini aks ettiradi. Refleksiv komponent esa o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi.

Mazkur komponentlarning samarali rivojlanishi zamonaviy raqamli ta'lim muhitidan foydalanish bilan bevosita bog'liqdir.

Raqamli ta'lim muhiti ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini yagona axborot makonida birlashtiruvchi texnologik va pedagogik tizim hisoblanadi⁴. Uning asosiy tarkibiy qismlariga elektron ta'lim resurslari, masofaviy ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar, multimedia vositalari, sun'iy intellekt elementlari hamda elektron monitoring tizimlari kiradi.

Raqamli ta'lim muhiti quyidagi afzalliklarga ega:

- ta'limning moslashuvchanligini ta'minlaydi;
- individual ta'lim trayektoriyalarini yaratish imkonini beradi;
- o'quv jarayonining interaktivligini oshiradi;
- mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantiradi;
- ta'lim jarayonining ochiqligi va shaffofligini kuchaytiradi.

Shu jihatdan raqamli ta'lim muhiti pedagogik tayyorgarlikni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Raqamli ta'lim muhitining muhim afzalliklaridan biri talabalar motivatsiyasini oshirish imkoniyatidir. Elektron platformalar, interaktiv

⁴ Xodjayev B.X. *Umumiy pedagogika*. – Toshkent: Sano-standart, 2020. – B. 121.

topshiriqlar, gamifikatsiya elementlari va multimedia vositalari o'quv jarayonini qiziqarli hamda mazmunli tashkil etishga xizmat qiladi⁵.

Masalan, Moodle, Google Classroom va Microsoft Teams platformalaridan foydalanish talabalarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi. Ular o'zlashtirish natijalarini muntazam kuzatib borish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ichki motivatsiyaning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'quv mashg'ulotlarida talabalar faolligi an'anaviy mashg'ulotlarga nisbatan yuqori bo'ladi. Chunki talaba axborotni nafaqat qabul qiladi, balki uni qayta ishlaydi, tahlil qiladi va amaliy faoliyatda qo'llaydi.

Kognitiv kompetensiyalarni rivojlantirishdagi imkoniyatlar

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy bilimlarini rivojlantirishda raqamli ta'lim muhitining ahamiyati beqiyosdir. Elektron kutubxonalar, ma'lumotlar bazalari, ilmiy platformalar va onlayn kurslar orqali talabalar o'z bilimlarini mustaqil ravishda boyitish imkoniyatiga ega bo'ladilar⁶.

Xususan, pedagogika, psixologiya va metodika fanlari bo'yicha yaratilgan elektron resurslar nazariy bilimlarni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi. Multimedia texnologiyalari esa murakkab pedagogik jarayonlarni vizual tarzda tushuntirish imkonini yaratadi.

Shuningdek, virtual seminarlar va vebinarlar talabalarning ilmiy dunyoqarashini kengaytiradi, ularni zamonaviy pedagogik g'oyalar bilan tanishtiradi va kasbiy kompetentligining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Faoliyatli komponentni rivojlantirish

⁵ Saidahmedov N. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Moliya, 2020. – B. 82.

⁶ Ishmuhamedov R., Yo'ldoshev M. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Nihol, 2018. – B. 104.

Pedagogik tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismlaridan biri amaliy faoliyatdir. Raqamli ta'lim muhiti talabalarga virtual pedagogik vaziyatlar asosida mashq qilish imkonini beradi.

Masalan, interaktiv simulyatorlar yordamida dars ishlanmalarini yaratish, elektron testlarni ishlab chiqish, raqamli taqdimotlar tayyorlash va masofaviy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha amaliy tajriba shakllanadi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorligini sezilarli darajada oshiradi⁷.

Bundan tashqari, raqamli platformalarda amalga oshiriladigan loyiha ishlari talabalarning hamkorlikda ishlash, muammolarni hal qilish va pedagogik qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik tayyorgarligini rivojlantirishda refleksiya muhim o'rin tutadi. Refleksiya pedagogik faoliyat natijalarini tahlil qilish, o'zining kasbiy imkoniyatlarini baholash hamda kelgusidagi rivojlanish istiqbollari aniqlashga xizmat qiluvchi mexanizm hisoblanadi. Zamonaviy raqamli ta'lim muhiti refleksiv faoliyatni samarali tashkil etish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Elektron portfoliolar, onlayn kundaliklar, bloglar, forumlar va virtual muhokama maydonlari talabalarga o'z faoliyatini muntazam tahlil qilish imkonini beradi. Talaba o'zining yutuq va kamchiliklarini aniqlaydi, pedagogik faoliyatda duch kelgan muammolarni tahlil qiladi hamda ularni bartaraf etish strategiyalarini ishlab chiqadi. Bunday jarayon kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish ehtiyojini shakllantiradi va pedagogik mahoratning takomillashuviga xizmat qiladi.

⁷ Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik mahorat*. – Toshkent: TDPU, 2019. – B. 156.



Raqamli vositalar asosida tashkil etilgan refleksiya pedagogik tayyorgarlikning sifat ko'rsatkichlarini oshirishga imkon beradi. Ayniqsa, elektron portfolio texnologiyasi bo'lajak o'qituvchining individual rivojlanish dinamikasini monitoring qilish, uning kasbiy yutuqlarini tizimli ravishda qayd etish va baholash imkonini yaratadi⁸.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni.
2. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2021.
3. Muslimov N.A. Kasbiy kompetentlik nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2019.
4. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Sano-standart, 2020.
5. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2020.
6. Ishmuhamedov R., Yo'ldoshev M. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Nihol, 2018.
7. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2019.

⁸ Азизхўжаева Н.Н. Педагогик маҳорат. – Тошкент: ТДПУ, 2019. – Б. 178.